

фесійні компоненти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблема професійного саморозвитку слухачів вузів досліджена фрагментарно. Зокрема, існує потреба в уточненні понятійного апарату, не проаналізована структура цього процесу і його активізація. Немає точності в питаннях про критерії і показники рівнів професійного саморозвитку. Не розроблені педагогічні засоби активізації цього процесу. Отже це підкреслює актуальність і практичну значимість проблеми активізації професійного саморозвитку слухачів вузів.

Література

1. Битянова Н.Р. Психология личностного роста. – М., 1995.
2. Єлєсєєв О.П. Конструктивна психологія і педагогіка особистості. – Псков, 1994.
3. Леонтьєв А.М. Проблеми розвитку психіки. – М., 1972.
4. Рувінський Л.І. Теорія самовиховання. – М., 1973
5. Психологія. Словник / За ред. А.В.Петровського, М.Г.Ярошевського. – М.: Політгиздат, 1990.

*Дремова І.А.,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
Філон Л.Г.,
ЧДПУ імені Т.Г.Шевченка*

ВИМОГИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛІ

Особистісна зорієнтованість системи освіти і діяльнісний підхід до навчання висувають нові вимоги до навчально-виховного процесу, всіх складових його частин, зокрема оцінювання результатів навчання. Зупинимося докладніше на питаннях, що зумовлюють наявність нового змісту вимог.

Відомо, що на противагу поясненню, повчанню, монологічності традиційних дидактичних систем, особистісно-орієнтоване навчання передбачає спілкування на рівних учня і вчителя, їх взаєморозуміння і співробітництво. Основним завданням при цьому є розвиток творчих сил дитини, підтримання в неї духу пошуку, дослідництва, творчості, приведення її у стан найбільшої розумової активності.

Учні основної школи – це переважно підлітки, які потребують підвищеної педагогічної уваги, допомоги і підтримки. Прояв допомоги і підтримки з боку вчителя – це відповідь на природну довіру вихованців, це усвідомлення власної відповідальності за їх життя, здоров'я, розвиток. Найважливіше у підтримці, а, за словами

В.О.Сухомлинського, не ламати його індивідуальність, а виправляти і направляти розвиток, постійно пам'ятати, що підліток перебуває у стані самопізнання, самоствердження, самовиховання.

Тому предметом педагогічної допомоги і підтримки має стати процес визначення спільно з учнем його цілей, можливостей і шляхів подолання проблем, які заважають йому самостійно досягти бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, самореалізації. Отже, на нашу думку, в основу створення будь-якої дидактичної системи, в тому числі системи контролю результатів навчання математики, має бути покладена ідея педагогічної допомоги і підтримки. Підтвердження цього знаходимо в роботах О.Д.Божович [1], О.В.Бондаревської [2], [3], Л.М.Фрідмана [5], І.С.Якиманської [7], [8]. У своїх дослідженнях автори висвітлюють загальні вимоги, яким мають задовольняти дидактичні системи в умовах особистісно-діяльнісного спрямування освітнього процесу.

Розглянемо ці вимоги стосовно оцінювання результатів навчання.

Метою оцінювання результатів навчання математики в умовах реалізації особистісно-діяльнісної спрямованості освітнього процесу є:

- виявлення, оцінювання і корекція досягнутого учнем рівня опанування знань з математики і, за допомогою цього, діагностування його психічного і соціального розвитку;
- відображення динаміки формування особистості учня у процесі опанування змісту математичної освіти за його безпосередніми результатами, виявлення і підтримка його індивідуальної спрямованості;
- формування в учнів стійкої потреби, позитивних мотивів, звички і міцних навичок само- і взаємоконтролю та оцінки власної і (або) колективної діяльності, окремих дій, вчинків, поведінки взагалі; виховання позитивних рис характеру (чесності, принциповості тощо);
- забезпечення максимальної об'єктивності в оцінюванні результатів праці учнів та вчителів.

Реалізація зазначених цілей забезпечується дотриманням дидактичних вимог до оцінювання результатів навчання. Урахування особистісно-діяльнісної спрямованості навчального процесу і психологічних властивостей підліткового віку дозволяють уточнити зміст останніх. Таким чином, оцінювання результатів навчання має бути:

- *індивідуальним*, це передбачає перевірку і оцінку результатів навчання математики *кожного учня* окремо за результатами його *власної* навчальної діяльності (не припускати заміни результатів навчання окремих учнів підсумками роботи групи, класу);
- *систематичним*, тобто повинні регулярно контролюватися динаміка просування кожного учня у навчанні та кінцеві результати (за тему, рік), розвиток специфічних і загальних умінь та навичок, розкриття і розвиток його нахилів і здібностей тощо;

- *об'єктивним*, це передбачає виключення навмисних суб'єктивних, помилкових суджень та висновків учителя, які ґрунтуються на недостатньому вивченні вихованців або упередженому ставленні до них; пом'якшення впливу соціальних, особистісних та емоційних факторів, які неодмінно супроводжують процес оцінювання; відображення реального стану успішності кожного учня, а також рівня його особистісного розвитку незалежно від аналогічних показників інших учнів;
- *всебічним*, тобто контроль має охоплювати знання теоретичних положень, спеціальні та загальні уміння та навички, здійснюватися по кожному пункту обов'язкового навчального мінімуму знань, умінь та навичок;
- *диференційованим*, це передбачає перевірку, оцінку і урахування вчителем індивідуальних особливостей кожного учня, у тому числі темпу, методів, способів і прийомів навчальної роботи, яким він віддає перевагу, урахування його характеру і темпераменту, мотивів, що переважають у навчальній діяльності;
- *діагностичним*, це передбачає спостереження за формуванням у кожного учня спеціальних та загальних навчальних умінь і навичок, психічних процесів, за розвитком його здібностей, інтересів, нахилів, за його соціальним становленням і розвитком найбільш значущих особистісних якостей;
- *різноманітним* за формами проведення.

Разом з тим, особистісно-діяльнісна спрямованість навчально-виховного процесу висуває нові специфічні вимоги до реалізації контролю. Зокрема, оцінювання результатів навчання набуває *діалогічного, діяльнісно-творчого характеру*, спрямовується на *підтримку індивідуального розвитку* кожного учня, *надає йому можливості для прийняття самостійних рішень, для творчості, вибору способів навчання і поведінки*. Розкриємо зміст цих вимог стосовно оцінювання результатів навчання математики в основній школі.

Отже, особистісно-діяльнісна спрямованість навчального процесу вимагає залучення учнів до здійснення контролю. Відомо, що зовнішній оцінювання результатів навчання математики проводиться вчителем. Проте, в основній школі до його безпосередніх функцій долучається ще одна – це навчання учнів здійснювати контролюючу діяльність. Не можна говорити, що раніше, у молодших класах, така робота не проводиться. Однак, це робиться в завуальованій формі. Молодших школярів вчать правильно розуміти оцінки вчителя, вихователів, батьків і адекватно на них реагувати.

У підлітковому віці участь в оцінюванні результатів навчання є невід'ємним компонентом навчальної діяльності підлітків. Оцінювання результатів навчання спрямовується, зокрема, на опанування школярами раціональних прийомів контролюючої діяльності, на формування у них правильних еталонів оцінювання, нормативних критеріїв оцінки, способів корекції своєї навчальної роботи, звички і потреби у самоконтролі і самооцінці своєї роботи і поведінки.

Широкі можливості для реалізації цих завдань надає здійснення *оцінювання ре-*

зультатів навчання. На нашу думку, тематичне оцінювання реалізується трьома етапами – попереднім, поточним та підсумковим. Згідно з цілями кожного етапу тематичного оцінювання висуваються вимоги до його реалізації.

Так, попереднє оцінювання результатів навчання здійснюється на орієнтовно-мотиваційному етапі навчально-виховного процесу і його пріоритетною метою є актуалізація в учнів опорних знань, умінь та навичок (ЗУН), формування у них зацікавленості, позитивної мотивації опанування навчальної теми. Тому, з огляду на це, його організація у навчанні математики в основній школі на цьому етапі має бути підпорядкована таким вимогам:

- забезпеченню актуалізації опорних ЗУН учнів на рівні індивідуальних можливостей кожного з них;
- наданню педагогічної допомоги кожному учневі у з'ясуванні для себе ступеня його готовності до вивчення навчального матеріалу нової теми, у визначенні “прогалин”, які слід йому ліквідувати для успішного здійснення власної навчально-пізнавальної діяльності;
- здійсненню, в разі необхідності, корекції опорних ЗУН, наданню доцільної педагогічної допомоги;
- створенню сприятливого психологічного клімату для усвідомлення і прийняття учнями цілей і завдань їх майбутньої навчально-пізнавальної діяльності, формуванню у них позитивної мотивації до навчання;
- орієнтації учнів у вимогах до знань, умінь та навичок, які вони мають опанувати у результаті цієї діяльності, термінах і засобах контролю.

Поточне оцінювання результатів навчання здійснюється на операційно-пізнавальному етапі навчально-виховного процесу і має на меті спостереження за темпом та якістю просування кожного учня в опануванні навчальним матеріалом теми, за формуванням у нього нових знань, умінь та навичок та їх своєчасна корекція, за динамікою його індивідуального психічного та соціального розвитку. Згідно з цілями, організація поточного оцінювання результатів навчання учнів математики в основній школі, на нашу думку, має здійснюватися на діагностичній основі та задовольняти таким вимогам:

- діагностичній спрямованості поточного оцінювання із обов'язковим включенням корекційної роботи;
- спрямованості корекційної роботи на усунення негативних, підтримку та закріплення позитивних моментів навчальної діяльності учнів, збереження індивідуальності роботи кожного з них;
- поступовому переходу від крокового оцінювання знань до їх оцінювання у системі функціонування ЗУН;

- наданню дозованої педагогічної допомоги, що ґрунтується на розумінні особливостей характеру, темпераменту, способів навчальної діяльності учня-підлітка;
- створенню кожному учневі передумов для самопізнання, самокерування, самоорганізації власної діяльності, на самокорекцію виявлених прогалин і недоліків.

Підсумкове оцінювання навчальних досягнень учнів під час вивчення навчальної теми є заключним етапом реалізації тематичного оцінюючого, яке здійснюється на контрольно-оціночному етапі навчально-виховного процесу. Він має на меті, по-перше, проконтролювати сформованість в учнів системи знань, умінь та навичок і виявити рівень навчальних досягнень в опануванні матеріалу теми кожного з них, тобто встановити повноту отриманої системи знань (кількість опанованих учнем елементів змісту навчання) та її глибину (кількість логічних зв'язків між елементами змісту навчання). І, по-друге, встановити міру співпадання реальних (досягнутих) результатів навчання із запланованими. Націленість підсумкового контролю результатів навчання на реалізацію особистісно-діяльній спрямованості навчального процесу вимагає:

- здійснення підсумкового контролю навчальних досягнень учнів з математики на різних рівнях навченості, зокрема на початковому і середньому, достатньому, високому;
- відкритість термінів проведення контрольних заходів, контрольних завдань та оцінок за правильне та повне їх виконання;
- створення вчителем ситуацій успіху, умов для самовираження і самореалізації особистості кожного учня;
- підвищення статусу учня, значення особистого внеску в розв'язання загальних задач.

Дотримання зазначених вище вимог під час організації тематичного оцінювання результатів навчання учнів математики в основній школі надає вчителю можливість активно залучати їх до контролюючої діяльності, здійснювати само- і взаємоконтроль, давати адекватні оцінки. А для учнів – створює умови, за яких вони самі прагнуть проконтролювати власну навчальну діяльність, і за допомогою цього самореалізуватися і самоствердитися.

Таким чином, в умовах особистісно-діяльній спрямованості освітнього процесу оцінювання результатів навчання стає ефективним засобом діагностики навчальних досягнень підлітків, засобом педагогічної допомоги і підтримки. Він не тільки виявляє реальні успіхи кожного учня, але й сприяє створенню для нього необхідного емоційного фону доброзичливості, взаєморозуміння і співробітництва. Контролююча діяльність організовується так, щоб прищепити кожній дитині почуття особистої відповідальності за свою власну навчальну роботу і поведінку, за роботу своєї навчальної групи, класу, а також попередити відставання у навчальному процесі і в особистісному розвитку, забезпечити їй емоційний комфорт.

Література

1. Божович Е.Д. Психологические требования к содержанию и организации контроля за процессом усвоения знаний школьников // Психологические критерии качества знаний школьников: Сборник научных трудов / Под ред. И.С.Якиманской. – М.: Изд. АПН СССР, 1990. – С.21-25.
2. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования // Педагогика. – 1997. – № 4. – С.11-17.
3. Бондаревская Е.В., Бремус Г.А. Теория и практика личностно ориентированного образования // Педагогика. – 1996. – № 5. – С.72-80.
4. Дремова І.А, Швець В.О. Планування тематичного контролю результатів навчання алгебри в основній школі // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: Зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2001. – Т.1. – С.71-83.
5. Фридман Л.М. Как построить новую школу (концепция личностно развивающего обучения) // Народное образование. – 1993. – № 7-8. – С.6-11.
6. Швець В.А. Реализация функций тематического контроля результатов обучения учащихся математике в старших классах средней школы: Дис. ... канд. наук / КГПИ им. А.М. Горького. – Киев, 1989. – 209 с.
7. Якиманская И.С. Личностно ориентированное обучение в современной школе. – М., 1996. – 96 с.
8. Якиманская И.С. Разработка технологии личностно ориентированного обучения // Вопросы психологии. – 1995. – № 2. – С.31-42.

*Евич З.М.,
Уманське педучилище*

РОБОТА ІЗ ОРФОГРАФІЧНИМ СЛОВНИКОМ В ШКОЛІ

Вивчення української мови сприяє розвитку логічного мислення учнів: у ході навчання вони набувають умінь аналізувати, зіставляти, порівнювати та узагальнювати мовні явища, вчать знаходити потрібні приклади, докази, робити самостійно висновки; добирати і систематизувати матеріал відповідно до теми, основної думки висловлювання; складати план виступу, тези, конспекти.

Саме тому на сучасному етапі словники стають ще більш важливими довідниками, які допомагають уточнити значення і походження слова, його вимову, наголос, правопис, дібрати синоніми, антоніми, фразеологізми, допомагають правильно визначити способи творення багатьох слів.

Уміння користуватися словником – необхідна умова різнобічного розвитку учнів, а робота з ним сприятиме збагаченню мовного запасу слів, виробленню навичок добирати потрібне слово а бо відповідник йому, розвиватиме здатність мислити, розумі-